

Rejsepor og mysterier

I slutningen af 1700-tallet forsvandt en af de første franske videnskabelige ekspeditioner sporløst. Artiklen vil vise, hvordan en ekspeditions forsvinden bliver en anden ekspeditions drivkraft, og hvordan et mysterium forvandler sig til en anden rejse

Af Elsa Cristina de Lima Agra Amorim Brander

Da Jean François Galaup de Lapérouse (1741-1788) forlod havnebyen Brest med skibene *La Boussole* og *L'Astrolabe* den 1. august 1785, indledtes en af Frankrigs første videnskabelige ekspeditioner. Blandt sin besætning havde Lapérouse et hold bestående af naturhistorikere og kunstnere, hvis opgave det var at udforske ukendte kyster og ikke mindst møde og skildre eksotiske naturer og kulturer. I løbet af de næste tre år satte Lapérouse kurs mod eksotiske afkroge af jordkloden, heriblandt Ildlandet, Påskeøen, Hawaii, Samoa og New Zealand. Her oplevede ekspeditionen mangt og meget. Som i ethvert eventyr blev der grinet og grædt, hilst og dræbt.

Ankomsten til Botany Bay den 26. januar 1788 var vigtig for Lapérouse. For den mission, som han tre år tidligere havde påtaget sig ansvaret for, var ved at nærme sig sin afslutning. Lapérouse vidste, at besætningen inden længe omsider skulle ruste sig til hjemrejsen. Som følge heraf blev skibene i de kommende uger gjort i stand, og frisk proviant blev bragt om bord. Imens aflagde Lapérouse besøg hos byens guvernør og andre fremstående borgere. Tre dage før afrejsen fra Botany Bay meddelte Lapérouse i et brev dateret den 7. februar 1788 til marineministeren Fleurieu (1738-1810), at, hvis alt gik efter planen, ville ekspeditionen ankomme til Frankrig hen imod juni eller juli 1789 (Milet-Mureau, 1794, IV: 202-203).

Skæbnen ville, at dette brev blev Lapérouses sidste! Efter at ekspeditionen sejlede fra Botany Bay den 10. marts 1788, hørte Frankrig aldrig mere fra Lapérouse. I slutningen af 1789 begyndte rygterne om den gådefulde forsvinden at sprede sig over hele Europa. Det siges tilmed, at kong Louis XVI (1754-1793) kort før sin henrettelse havde spurgt, om nogen havde hørt fra Lapérouse (Duyker, 2003: 140). Men ingen havde hørt fra eller set ekspeditionen. Den var ganske simpelt forsvundet sporløst.

Tilbage var kun gætterierne om ekspeditionens skæbne. Tilskyndet af *Société d'histoire naturelle de Paris*, besluttede regeringen den 4. maj 1791 at sende en rednings-ekspedition af sted (Dunmore og Brossard, 1985, II:186). Den 29. september 1791, knap tre år efter Lapérouses forsvinden, sejlede Joseph-Antoine-Raymond Bruny D'Entrecasteaux (1737-1793) med fregatterne *La Recherche* (Eftersøgningen) og *L'Espérance* (Håbet) med kurs mod det sydlige Stillehav. Som det fremgår af det *Kongelige Memorandum* havde D'Entrecasteaux' ekspedition to væsentlige mål: Det første var at finde Lapérouse og

dennes besætning, det andet var at udforske Oceanien og de omkringliggende lande (Rossel, 1808, I: xix-xx).

Lapérouses forsvundne fregatter *La Boussole* og *L'Astrolabe*

Efter at ekspeditionen endte, den 19. februar 1794, blev der udarbejdet to videnskabelige rejsekildringer, henholdsvis *Relation du voyage à la recherche de La Pérouse* (1799), skrevet af naturhistorikeren Jacques Julien Houtou de Labillardière (1755-1834) og *Voyage de D'Entrecasteaux, envoyé à la recherche de Lapérouse* (1808), redigeret af officeren Elisabeth Paul Edouard de Rossel (1765-1829) efter D'Entrecasteaux' rejsejournaler.¹

En indledende undersøgelse af de to rejsekildringers indhold viser, at skønt titlen på de to værker alene peger på redningsaktionen, er det den videnskabelige mission, der er det centrale tema hos såvel D'Entrecasteaux som hos naturhistorikeren Labillardière. De finansielle omkostninger taget i betragtning, var det uden tvivl den videnskabelige mission, der skulle prioriteres. Ganske vist blev D'Entrecasteaux' ekspedition udformet på baggrund af de humanitære grundidéer, der herskede efter den franske revolution. Men i en tid mærket af kappelstrid mellem de søstærke europæiske nationer om nye opdagelser og nye koloniale besiddelser, var det ikke Lapérouses redning, der stod allerhøjest på dagsordenen.² At Labillardière og Rossel

¹ D'Entrecasteaux døde af sygdom under rejsen. Om morgenen, den 19. juli 1793, fik D'Entrecasteaux stærke mavekrampesmerter. Han blev straks behandlet af ekspeditionens to medicinere. Kort efter mistede D'Entrecasteaux bevidstheden og døde samme aften. Rossel blev efterfølgende den ansvarlige for D'Entrecasteaux' journaler (Rossel 1808, I: 429).

² Dette understøttes endvidere af den liste af instrukser, som D'Entrecasteaux' ekspedition fik før afrejsen, hvor de konkrete geografiske undersøgelser mhp. et fremtidigt kolonialistisk udbytte foreligger (Rossel 1808, I: xix-xlv).

valgte at fremhæve redningsaktionen i værkernes titel, skyldes først og fremmest den store interesse som Lapérouses forsvinden havde skabt hos publikum.

Labillardières og D'Entrecasteaux' rejseskildringer er videnskabelige. Dette betyder, at rejsefortællingen er en umiddelbar gengivelse af rejsens forløb og dens hændelser. I Labillardières og D'Entrecasteaux' rejseskildringer gengives derfor videnskabelige informationer som fx astronomiske, zoologiske, mineralogiske og antropologiske oplysninger. Når dette er sagt, betyder rejseteksternes videnskabelighed ikke, at Labillardière og D'Entrecasteaux ikke har fortolket virkeligheden under rejsen. For D'Entrecasteaux og Labillardière har trods deres videnskabelige arbejde også oplevet *det eksotiske*,³ det, der er fremmed, det, der er fundamentalt anderledes end D'Entrecasteaux' og Labillardières verdener.

Som den franske sprogforsker Christine Montalbetti understreger, er den referentielle gengivelse af virkeligheden under rejsen betinget af tre centrale og for mig yderst fængslende problemstillinger, nemlig (1) sprogets uegnet til præcist at gengive reelle objekter - den iagttagne virkelighed er af en anden natur end de leksikalske og syntaktiske rammer, som den rejsende har til sin rådighed, (2) sprogets uegnet til at navngive det uforudsigelige, det fremmede - det eksotiske undslipper den rejsendes ordforråd, og (3) virkeligheden er utilstrækkelig, når det gælder om at forsyne den litterære tekst med oplysninger. For at skabe balance mellem virkeligheden og tekstens referentielle fortælling udvikler forfatterne derfor en række løsninger, som Montalbetti inddeler i henholdsvis metaforiske og leksikalske strategier (Montalbetti, 1998: 3-8). Ved anvendelse af metaforer konstruerer den rejsende en *anden virkelighed*. Denne anden virkelighed er et resultat af den rejsendes kognitive, erkendelsesmæssige og poetiske tankefremstillinger. Hvad angår de leksikalske løsninger, er det især sproglige nydannelser eller neologismer, som den rejsende gør brug af, når en anden virkelighed skal beskrives eller fortolkes.⁴ Ovennævnte problematikker fremhæver endvidere det, som den amerikanske kulturforsker Dennis Porter kalder "*the*

crossings-over and breeches of boundaries", som især er markante i rejseskildringer og som kommer til udtryk i tekstens kontinuerlige skift mellem saglig/statisk (*plotless*) handling og poetisk/dynamisk (*plotted*) handling (Porter, 1991: 88).

Den rejsende kan med andre ord ikke undgå at fiktionalisere virkeligheden, om så hensigten udelukkende har været at beskrive verden objektivt - videnskabeligt. Altså i videnskabelige rejseskildringer iscenesættes virkeligheden gennem sprogets kontinuerlige skift mellem den saglige (referentielle) og den poetiske dimension. Det er, mener jeg, i den poetiske dimension, den rejsendes kulturelle og bevidsthedsmæssige forståelse af det eksotiske i form af fx tanker, holdninger og følelser får lov at udspille sig. D'Entrecasteaux' og Labillardières rejseskildringer er ingen undtagelse.

Mens interessen for de videnskabelige aspekter i D'Entrecasteaux' og Labillardières videnskabelige rejseskildringer har vakt stor opmærksomhed i internationale forskerkredse, har de poetiske, herunder æstetiske aspekter, i samme videnskabelige rejseskildringer, været stærkt negligerede (Brander, 2004: 18-19).⁵ For eksempel findes der ingen internationale undersøgelser af, hvordan D'Entrecasteaux' og Labillardières rejse til og mødet med det eksotiske har påvirket deres respektive forståelse af anderledes kulturer. Alligevel er D'Entrecasteaux' og Labillardières rejseskildringer klare eksempler på, hvordan forfatterne har udviklet interessante løsninger mht. at anskueliggøre det eksotiske.

At jeg indledte min artikel med Lapérouses forsvinden som optakt til denne rejse, skyldes at jeg mener, at det netop er gennem Lapérouses forsvinden, at bevidstheden om det eksotiske opstår i D'Entrecasteaux' rejse. Af denne grund vil jeg i artiklen belyse, hvilke erkendelsesmæssige konsekvenser Lapérouses forsvinden fik for D'Entrecasteaux og Labillardière og deres respektive oplevelser af det eksotiske under rejsen. Sidst, men ikke mindst, vil artiklen kaste lys over, hvordan D'Entrecasteaux' og Labillardières rejseskildringer er oplagte kritiske redskaber, når det gælder overvejelser omkring det eksotiske og andetheden.

Spor af det eksotiske

I D'Entrecasteaux og Labillardières rejseskildringer findes et centralt ledemotiv, der er dybt forankret i Lapérouses forsvinden. Dette ledemotiv er *sporet*, på fransk *trace*. Sporet optræder hyppigt og påfaldende i D'Entrecasteaux' og Labillardières tekster, hver gang Lapérouses ekspedition nævnes, grundet en indgroet interesse for at kende sandheden omkring Lapérouses skæbne. Men sporet optræder også i teksterne som et aftryk af det eksotiske. For det er nemlig gennem sporet D'Entrecasteaux og Labillardière udtrykker deres ople-

³ Det eksotiske forstås i denne artikel som et udtryk for bevidstheden om det, der er fremmed, og det, der er grundlæggende anderledes end subjektet. Det eksotiske er derfor en erkendelse om nogen eller noget, der befinder sig uden for jeget. Den grundlæggende drivkraft bag den rejsendes erkendelse af det eksotiske er netop dens attrå efter det, der er andet. Den franske kulturanthropolog Francis Affergan opererer med betegnelsen *eksotisk erkendelse* (*conscience exotique*) og forklarer, at for at subjektet kan erkende det eksotiske, skal det om end kortvarigt forlade sig selv og blive åben over for en anden bevidsthed. I det eksotiske kan jeget ikke tvinge eller underkaste den anden. Når jeget forlader sig selv frivilligt, er det fordi dette overvældes af den anden eller det andet - af andethedens uendelighed. (Affergan 1987: 15-17).

⁴ Et af de mest kendte eksempler er betegnelsen *tabu*, skrevet for allerførst gang af James Cook i juli 1777 i anledning af sit besøg på Tonga-Øerne (Philips 1999: 480).

⁵ Der findes f.eks. historiske og biografiske undersøgelser af D'Entrecasteaux og Labillardières værker, henholdsvis Hélène Richards *Le voyage de D'Entrecasteaux à la recherche de Lapérouse* (1986) samt Edward Duykers *Citizen Labillardière. A Naturalist's Life in Revolution and Exploration* (2003).

velser af dette fjerne andetsteds som rejsen i det eksotiske jo er.

Som begreb er *sporet* en både simpel og kompliceret størrelse. Som et eksempel udformes sporet i det øjeblik en person træder i strandens fugtige sand. Sporet er et bevis på, at nogen eller noget *har været*. Sporet er det, der holder liv i et mysterium. Hvis en anden person ankommer til stranden og ser fodaftrykket, indser denne straks, at nogen har været der tidligere. Sporet er i den henseende en gyldig hjemmel. Imidlertid er sporet også selv et tegn på, at noget eller nogen er forsvundet. Sporet fortæller en historie og bærer derfor på sin egen eksistens og opløsning. Sporet er derfor ikke selvberørende. Det er altid afhængig af en hændelse. Noget, der var før (tid), og noget, der var der (rum). Det er i det sekund, havvandet dækker sporet og tilintetgør det for stedse, at der givetvis rejses komplicerede, men også fængslende spørgsmål.

For at forstå forbindelsen mellem sporet, det eksotiske og andetheden læner jeg mig op ad en af de franske filosoffer, der i nyere tid har beskæftiget sig med at definere den komplekse størrelse som sporet jo er, nemlig Emmanuel Lévinas (1906-1995). For Lévinas har sporet en dobbelt funktion helt afhængigt af, om det er det *almene spor* (trace) eller det *sande spor* (trace authentique). Det almene spor er for Lévinas ikke et tegn per se, men en form for stedfortræder, idet sporet kan spille tegnets rolle. Som et eksempel nævner Lévinas dels jægeren, som følger dyrenes spor, dels historikerens arbejde, der består i at undersøge forsvundne civilisationer gennem de levn, som naturen og kulturen har efterladt. Disse spor er systematiske, de ordner sig, ifølge Lévinas, i et system, hvor hver genstand angiver en anden. For eksempel afslører et aftryk af en pote på den fugtige jord, at et dyr er gået forbi. Aftrykket står for dyret. I modsætning hertil bringer det sande spor (*la trace authentique*) uorden i vor verden. Intet er givet på forhånd. Thi *det sande spor* er efterladt af en, der har et klart ønske, nemlig om at udviske sine egne spor. Sagt på en anden måde har den, der efterlod sig sande spor hverken behov eller lyst til at udlevere sin *færd*. Det sande spor minder, skriver Lévinas, om sporene efterladt i en perfekt forbrydelse. I modsætning til det almene spor, søger den, der efterlader sande spor ikke at afsløre noget:

Den, som har efterladt spor ved at udviske sine spor, har ikke haft lyst til at udtale sig gennem de spor han forlader. Han har forstyrret ordnen på en uigenkaldelig manér. Han har virkelig været der; At være for så vidt som at efterlade et spor, er at passere, at rejse, at tilgive sig selv. (Lévinas 1990: 66)⁶

Det sande spor er spor af en umedgørlig, men behørig forsvinden. Derfor skal det sande spor aflæses som en *rejse* ikke *til* men *i* det eksotiske, fordi det sande spor henviser til et udefinerligt og utilgængeligt dér. Det sande spor forener rejsen med den rejsendes grundlæg-

gende længsel efter en anden. Tager man D'Entrecasteaux som eksempel, forbliver Lapérouse utilnærmelig, fraværende. Lapérouse bliver det mål, som D'Entrecasteaux for alt i verden skal rejse efter. For D'Entrecasteaux er Lapérouse det sande spor, eftersom det er Lapérouses forsvinden, der konstant udfordrer D'Entrecasteaux.

Kan sporets usikkerhed fremvirke en eller anden form for angst hos D'Entrecasteaux for at tabe Lapérouse af syne? Kommer angsten af, at sporet er det eneste *bevis* for Lapérouses eksistens? Hvad ville der ske, hvis Lapérouses spor helt og holdent forsvandt? Er sporets flugt som en stifinder, der fører D'Entrecasteaux' ekspedition videre i rejsens eksotiske dimension? Som jeg vil argumentere for, rettes eftersøgningen egentlig ikke mod at finde Lapérouse! Derimod tager denne udgangspunkt i en iboende eksotisk længsel, der er essentiel for rejsens fuldbyrdelse. Jeg mener, at D'Entrecasteaux' mission kan defineres som en rejse i Lapérouses egen *evasion* (virkelighedsflugt). Det er i kraft af Lapérouses fravær, at D'Entrecasteaux bliver ved med at rejse.

Rejsen i mørket - I Lapérouses spor

Eftersøgningen af Lapérouse begynder for alvor i det øjeblik D'Entrecasteaux sætter kurs mod øerne Admiralty ved Papua Ny Guinea. Vindforholdene ville, at D'Entrecasteaux så sig nødsaget til at ændre den oprindelige kurs og i stedet sejle *La Recherche* og *L'Espérance* i retning af øerne Amsterdam og St. Paul, placerede mellem Kap Det Gode Håb (Sydafrika) og C. Leeuwin (Australien). Ærgrelsen var stor, fordi D'Entrecasteaux frygtede, at den britiske kaptajn William Bligh (1754-1817), der også befandt sig i området, var kommet ham i forkøbet. Tanken om, at Bligh allerede havde befriet Lapérouses besætning på en gudsforladt ø eller havde identificeret vrage af Lapérouses ekspedition var ikke til at bære (Rossel, 1808, I: 39). Blighs opdagelse af Lapérouses ekspedition ville få fatale følger for D'Entrecasteaux' rejse i det eksotiske. For uvisheden om Lapérouses opholdssted var som blinkende lys, der pirrede D'Entrecasteaux' nysgerrighed. Som følge heraf bliver sporets gentagne forsvinden omdannet til vellyst, da dets fravær netop bringer forløsning i form af den eksotiske rejses flugt. En rejse uden nostalgi. For nostalgien ville indebære et egentligt møde og hermed slutningen på D'Entrecasteaux' eftersøgning. D'Entrecasteaux' rejse er i stedet *eksostalgisk*, idet den alene undfanges i et udefinerbart eksotisk afsides, et andetsteds.

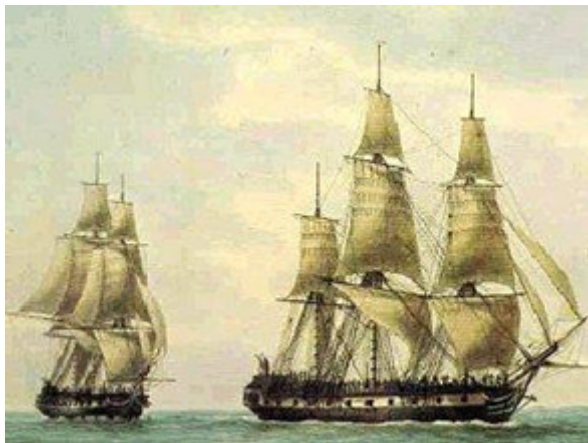
Det *eksostalgiske* ved D'Entrecasteaux' rejse ses tydeligt, da denne, den 28. marts 1792, ankommer med sine to skibe til øen Amsterdam. Måden, hvorpå D'Entrecasteaux beskriver det første møde med øen, viser et inhærent spil mellem lysten til at se det, der endnu er skjult, og ængstelsen ved et eventuelt møde:

[...] en stor fugleflok havde få timer i forvejen varslet om forekomsten af land; Vi kortlagde landet i det samme øjeblik vi opdagede det. Ved at måle solens højde klarlagde vi dets

⁶ Alle oversættelser er forfatterens egne.

længdekreds. Disse indledende observationer gjorde, at søvejene og de forskellige sejlruiter efterfølgende blev mere sikre. Mit ønske var at fastlægge øens højde, der var dækket med skyer, eftersom denne endnu ikke var blevet kortlagt. Efterhånden som vi nærmede os, indså jeg, at skyerne var forårsaget af en meget tyk røg. Et øjeblik efter så vi flammerne. (Rossel, 1808, I: 41)

D'Entrecasteaux' skibe La Recherche og L'Espérance

Fuglene er indicier på øens eksistens, skyerne indicier på øens tinder og røgen er indicium på ilden. Virkeligheden er i en indledende tilstandsform indirekte gengivet. Det er udelukkende i dette øjeblik, længslen er iøjnefaldende. For på det konkrete tidspunkt, hvor D'Entrecasteaux observerer øen, bliver denne straks kortlagt, og længslen er for stedse bristet. Da D'Entrecasteaux bemærker en brand, aflæser han den straks som et spor, der kunne have været afsendt fra de overlevende fra et eventuelt skibsforlis. Her tænker D'Entrecasteaux naturligvis på Lapérouses besætning:

Branden i dette øde land fik nogle til at formode, at ilden var et tegn, der var sendt som et råb om hjælp af de arme mennesker, som et skibsforlis havde efterladt på øen; på den anden side, var det indlysende, at denne ildebrand var alt for omfattende til at antage, at den var begyndt på det tidspunkt, hvor de havde fået øje på os; desuden var et sådant tilfældigt nødsignal overflødigt i disse farvande, hvor det er sjældent at se skibe sejle forbi. (Rossel, 1808, I: 41)

Skønt D'Entrecasteaux ikke troede, at ilden var antændt af de overlevende fra Lapérouses forlis, lader han tvivlen og hermed sporet bestå. Hændelsen ved øen Amsterdam havde berørt D'Entrecasteaux. Dette ses tydeligt i de otte illustrationer i *Atlas du Voyage de Bruny-D'Entrecasteaux*, hvor en af ekspeditionens kunstnere, Nicholas Piron, blev bedt om at skildre brandepisoden (Beautemps-Beaupré 1807: 2). Det dokumentariske anstrøg, hvormed Piron afbilder øen og branden på forskellige tidspunkter af dagen, blandes med en kunstnerisk sanselighed, hvor det eksotiske repræsenteres i den ubestridelige afstand mellem øen og skibene.

I de tre år, ekspeditionen varede, følger D'Entrecasteaux en rute, der er centreret omkring Indonesien, Australien, Polynesien og Melanesien. Disse områder var berygtede blandt søfolk især på grund af

koralrev og strømforhold. Som et eksempel var kysten ved Ny Caledonien spækket med klipper, der gjorde landet utilgængeligt (Rossel 1808, I: 114). Også New Irlands strande og anløbshavne, som D'Entrecasteaux havde antaget for åbne og farbare, viste sig at være omgivet af farlige rev (Rossel, 1808, I: 130). Hele seks gange var fregatterne La Recherche og L'Espérance tæt på forlis. Alligevel mistede D'Entrecasteaux aldrig lysten til at følge efter Lapérouses spor.

Da det endelig lykkedes D'Entrecasteaux at sejle til Admiralty-Øerne var hans primære opgave at finde spor af Lapérouse. Her henviser D'Entrecasteaux til det brev, som blev overrakt ham i Kap Det Gode Håb. Det fremgik af brevet, at den britiske kaptajn John Hunter (1737-1821) fra skibet *Syrius* havde observeret nogle indfødte klædt i det, der så ud til at være franske beklædningsgenstande. Udforskningen af Admiralty Øerne var ikke en nem opgave; området var fyldt med mange små øer, der besværliggjorde navigationen. D'Entrecasteaux indrømmer, at kun ved et lykketraf ville han finde Lapérouse. Alligevel valgte D'Entrecasteaux den 28. juli 1792 at rekonoscere øen Jesus-Maria. Men endnu en gang forhindrede de mange koralrev, der omgav øen, og de høje bølger D'Entrecasteaux i at nærme sig øen. Fra skibet kunne besætningen observere nogle grupper af indfødte og et par kanoer. At der stadig fandtes håb blandt besætningen om at finde Lapérouse, kan læses i den episode, som D'Entrecasteaux beretter om:

Eftersom der i os alle levede et berettiget håb om at finde spor af M. De La Pérouse blev et stort træ, der lå ved klipperene, og fra hvilket hævede sig fra en af [træets] ekstremiteterne en gren og fra den anden [ekstremitet] dets rødder, forvekslet af nogle [mænd] med vragstumperne, hvoraf kølen, forstavnen og en del af agterstavnen var det eneste, der var tilbage. Inden længe erkendte de fejltagelsen. (Rossel, 1808, I: 132)

Der hersker ingen tvivl om, at Lapérouse er allestedsnærværende. Imidlertid afspejler D'Entrecasteaux' udtalelser en modvilje mod at finde Lapérouses ekspedition. I lighed med episoden med ildebranden, er D'Entrecasteaux altid skeptisk over for besætningens formodninger. D'Entrecasteaux bevarer altid en sikker afstand for ikke at få sit mål opfyldt. For alene på den måde kan rejsen i det eksotiske bestå. Efter rekonosceringen på øen Jesus-Maria fortsatte D'Entrecasteaux sin rejse gennem Admiralty ø-gruppen. Få dage senere ved ankomsten til øen Vendola kom de indfødte ekspeditionen i møde. Her kunne D'Entrecasteaux heller ikke finde tegn på, at Lapérouse havde gæstet øen. I stedet spekulerede D'Entrecasteaux på, om de franske beklædningsgenstande, som kaptajn Hunter efter sigende havde observeret hos de indfødte i området, ikke i virkeligheden blot var ornamentter. D'Entrecasteaux var nemlig overbevist om, at Hunter havde forvekslet de hvide skaller og de røde bæltter, som de indfødte bar, med franske uniformer (Rossel, 1808, I: 134).

D'Entrecasteaux fortsatte sin rejse imellem de mange øer, der dannede Admiralty ø-gruppen. Om ekspediti-

onen blot observerede området og befolkningen fra skibet eller gik i land, så var læren den samme; Der var hverken fundet spor af vrage eller af Lapérouse selv. I de efterfølgende måneder sejlede D'Entrecasteaux til Molukkerne, tilbage til Australien, og derefter satte han kurs mod Tonga-Øerne. Der gik endnu et år uden tegn på Lapérouses ekspedition. Ved ankomsten til Tongatapu-Øerne, den 23. marts 1793, udpegede D'Entrecasteaux et særligt hold, der skulle skabe kontakt med befolkningen. I de to uger, som opholdet varede, indså D'Entrecasteaux, at der ikke fandtes indicier på Lapérouses passage. De indfødte havde hverken set eller hørt om en fransk ekspedition:

Efter de utallige oplysninger, som jeg havde fået fra nogle af de mest begavede indfødte, er der ingen tvivl om, at Lapérouse ikke har søgt havn i nogen af nabøerne i nærheden af Tongatabou [...] Befolkningen på Tongatabou benytter sig af navnet på de store kanoer for at betegne de europæiske skibe, der har aflagt besøg hos dem. De har informeret os om, at ingen såkaldt stor kano havde lagt anker hverken på Tongatabou eller på Anamoka. Vi har søgt informationer, om Lapérouse havde aflagt besøg på øen Vavao, som tilhører den samme øgruppe, og som er underlagt høvdingen af *Iles des Amis*, som for tiden er bosat i Tongatabou. De [indfødte] har fremhævet to perioder: den ene, for lang tid siden, synes at falde sammen med den spanske fregat *la Princesas* rejse; den anden, for nylig, synes at stemme med den tid, hvor Lapérouse havde øen Vavao i sigte. Imidlertid og ud fra den betragtning, at de indfødte blot nævner eet skib og at vi intet ved om, hvordan de måler tiden, er det sandsynligt, at det skib, som de har omtalt, er den britiske korvet Pandora, som har, vil jeg mene, rekonosceret den samme ø, i anledning af dens rejse tilbage fra Tahiti [...] Man skulle ikke tro, at han [Lapérouse] har søgt havn i en af arkipelagets øer og så er afsejlet uden at efterlade nogle spor af sin passage. (Rossel 1808, I: 301-303).

Intet tydede derfor på, at Lapérouse havde gæstet Tongatapu og de nærliggende øer, og endnu en gang erkender D'Entrecasteaux Lapérouses vedvarende forsvinden. Men D'Entrecasteaux søger egentlig ikke efter beviser på Lapérouses ophold på Tongatapu. I stedet fornyer han Lapérouses forsvinden. Det, at Lapérouse ikke havde efterladt sig noget spor på øerne, aflæses som et tegn på, at han befinder sig *andetsteds*. Det er, som om D'Entrecasteaux' fregatter La Recherche og L'Espérance i deres sejlads på vandets glasklare overflade slæber Lapérouses skibe La Boussole og L'Astrolabe som antipodiske spejlbilleder under sig.

I maj 1793 ankom D'Entrecasteaux' ekspedition til Ny Caledonien, og endnu en gang blev de indfødte udsurgt om Lapérouses ekspedition. Som følge af en manglende indbyrdes forståelse mellem befolkningen og besætningen var der ikke mange informationer at hente. Det eneste, D'Entrecasteaux fik at vide, var, at befolkningen havde set to skibe, der sejlede forbi øen. En oplysning, som D'Entrecasteaux ikke særligt overraskende skyndte sig at undergrave: "Selv om vi ikke rigtig med sikkerhed ved, hvornår skibene blev observeret, er jeg imidlertid af den tro, at de indfødte har villet fortælle om vores egne fregatter" (Rossel, 1808, I: 347-348).

Efter Ny Caledonien sejlede La Recherche (Eftersøgningen) og L'Espérance (Håbet) videre mod Salomonøerne og Ny Guinea. D'Entrecasteaux fortsatte sin søgen indtil den 19. juli 1793, dagen for hans uventede død.

D'Entrecasteaux førte sine to skibe efter de krystalklare spor, som Lapérouse engang havde efterladt i havvandet. Som sådan defineres Lapérouses spor som et aftryk fra en rejse, der tager form i det fjernliggende, som noget, der hører en anden tid og et andet rum til. For et spor er aldrig et spor af nuet. Sporet er et aftryk af det, der hører det eksotiske til. Sporet giver et *hint* om denne anden, som hjem søger jegets fantasi. At finde Lapérouse er ikke en *bemægtigen sig*. Det er et møde i afsavnets tegn. Eftersøgningen består udelukkende i forventningen om et møde, hvor hovedparterne på forhånd erkender, at de aldrig nogensinde vil se hinanden i øjnene. I D'Entrecasteaux' stræben efter at følge Lapérouses spor hviler hele rejsens drivkraft.

Når eftersøgningen af Lapérouses ekspedition tager udgangspunkt i et *andetsteds*, er det fordi denne forsvinder i et konstant tempo. I denne henseende udspringes eftersøgningen i et eksotisk afsides. For det er netop afstanden, der definerer rejsen. Lapérouses ekspedition bliver til et pure blændværk, hvor rum og tid ophæves. Lapérouse bliver hermed *den anden* i D'Entrecasteaux' rejse. En anden, som D'Entrecasteaux' ekspedition ihærdigt søger efter, fordi den foreligger i et fjernt andetsteds udenfor den empiriske rejses virkning. Som den franske kulturanthropolog Francis Affergan skrev, er det den uophørlige afstand ved rejsen, der skaber en udefinerbar, men nødvendig længsel hos den rejsende (Affergan, 1987: 82). I dette lys kan den eksotiske rejse hos D'Entrecasteaux kendetegnes som en bestandig tilfredsstillelse i kraft af en iboende afstand.

Dette betyder, at jo mere rejsen bevæger sig hen imod det eksotiske, des større afstand og mere længsel skabes. For rejsen tager afsæt i en uigennemførlig ankomst. Rejsen i Lapérouses forsvinden er en konstant *tagen af sted* og skal forstås som uro, hvorfra den rejsendes sind opsuger næring. Lapérouses forsvinden og de spor, dennes ekspedition efter sigende har efterladt, brødføder D'Entrecasteaux' fantasi. Rejsen forvandles til et *eventyr* i ordets oprindelige forstand. Sporet belyser en potentiel *rejsen* mod det fremmede, og for igen at nævne Lévinas er sporet den rejsendes mulighed for at rejse i fuldkommen usikkerhed, det vil sige uden mulighed for tilbagevenden!

D'Entrecasteaux' rejse kan tolkes som en vedvarende søgen, hvor behovet for at indhente et uopretteligt fravær bestandigt er til stede. D'Entrecasteaux vil gennem sin søgen efter Lapérouse hovedsageligt indfri et påtrængende savn, nemlig Lapérouses udebliven. I dette fravær findes netop den kløft, der ad infinitum adskiller D'Entrecasteaux' rejse fra Lapérouses. Men det er netop i kraft af denne afstand, at D'Entrecasteaux' rejse funderes. Kunsten at finde Lapérouse foreligger i afsavnet. Det sande spor (trace

authentique) omdanner rejsen til en fuldkommen tagen af sted. Den ideale rejse per se.

Spor i lyset

I såvel D'Entrecasteaux' som i Labillardières rejseoplevelinger berettes en episode, der efter min mening har tankevækkende paralleller til Lapérouses forsvinden. Også her spiller sporet en væsentlig rolle. Det er episoden med naturhistorikeren Claude-Antoine-Gaspard Riches (1762-1794) pludselige forsvinden. Både D'Entrecasteaux og Labillardière beretter om denne hændelse i deres respektive rejseoplevelinger. Forskellen er, at mens Labillardière formindsker den dramatiske tone ved at integrere episoden i sin egen fortælling, fremhæver D'Entrecasteaux Riches forsvinden ved at indføre to beretninger i sin rejseopleveling, den ene af officeren Mérite, der var den ansvarlige for eftersøgningen af Riche, og den anden af den forsvundne Riche selv. Men først et kort resumé af Riches forsvinden.

Den 9. december 1792 ankom La Recherche og L'Espérance til den sydvestlige del af Australien. Efter flere dages hård sejlads lagde D'Entrecasteaux ved en bugt som han navngav *Håbets Bugt*, på fransk *Baie de L'Espérance*. Her slog ekspeditionen lejr i en uge for at istandsætte fregatterne og udforske området. Den 15. december 1792 beordrede D'Entrecasteaux besætningen at stå til søs igen. Samme dag forsvinder naturhistorikeren Riche! Riche, der var draget med naturhistorikeren Labillardière ind i landet for at foretage videnskabelige undersøgelser, var ikke vendt tilbage til det aftalte sted, da natten faldt på.

Eftersøgningen af Riche udløste en række bemærkelsesværdige begivenheder. Først og fremmest forsvandt Riche samtidig med, at gruppen havde set urbefolkningen for allerførste gang. Det er officer Mérite, der fortæller: "Da jeg så de vilde for allerførste gang, forsvandt håbet om at finde Riche. Jeg blev angst for, at Riche, der var alene og ubevæbnet, var blevet fanget og derefter dræbt af de vilde" (Rossel, 1808, I: 189). Det allerførste møde med den australske urbefolkning, der burde have været en mindeværdig hændelse, blev således overskygget af frygten for, at aboriginerne havde dræbt Riche. En episode, der får uheldige følger, idet ekspeditionen overser en af rejsens vigtigste opgaver, nemlig at beskrive de australske indfødte videnskabeligt. I stedet får læseren, gennem Mérite, en handlingsmættet beretning.

Kort efter mødet med urbefolkningen ankom eftersøgningsholdet til et goldt område med sandklitter, hvorfra der steg sporadisk røg op. Der var hverken insekter eller fugle, og den eneste antydning af levende natur var små brændte buskads. Fugleskrig kunne høres i baggrunden. Endelig efter mere end to timers gang fandt holdet en sø. Her så Mérite et aftryk fra et dyr og få meter derfra et aftryk af et par sko. Dramatikken i Mérites skildring fremhæver den forventning, der er en vigtig komponent i ethvert øjeblik af opdagelsen. Steriliteten (intetheden), røgen og fugleskrigene (indi-

cierne) og sidst, men ikke mindst, åbenbaringen af de første fodaftryk (bevist), udgør opdagelsesrejsens omsiggribende forløb – basale etaper i opdagelsen af det fjerntliggende. Labillardière, som ligeledes deltog i eftersøgningen, tilføjede yderligere relevante informationer om eftersøgningsarbejdet:

[...] aftryk af sko lod ikke nogen tvivl om, at Riche havde været der; imidlertid fik aftrykket af nøgne fødder tæt ved Riches aftryk en til at tro, at de vilde havde bortført ham ind i landet. En episode, der øgede muligheden for en sådan antagelse var, at vi kort efter fandt Riches lommestørklæde i sandet, og nogle skridt længere henne en af hans pistoler. Ikke langt derfra så vi røg fra et efterladt ildsted stige op; dér fandt vi nogle stykker papir, hvor vi genkendte Riches skrift. Man kunne i sandet endnu genkende sporet af en eller anden, som havde hvilet sig dér. (Labillardière, 1799, I: 418)

Det bemærkelsesværdige ved Labillardières skildring er rækkefølgen af de efterladte spor. Sporene erstatter Riches forsvinden ved samtidig at bekræfte dennes tilstedeværelse indirekte. Imidlertid er Riches spor betydeligt anderledes end Lapérouses, da disse er egentligt synlige. Riches forsvinden er i modsætning til Lapérouses en kortvarig *absenteren* sig i lyset. Dette ses især i de mange efterladte beviser, der belyser opsporingen. Men det er ikke alene Riche, der udleveres gennem aftrykkene. Det nøgne fodaftryk ved siden af Riches henviser tillige til eksistensen af en fremmed, der færdes ad samme vej.

På sandet gengives den uendelige afstand mellem Riche (ekspeditionen) og *den anden* (de fremmede). Fra det civiliserede aftryk af sko til det vilde og nøgne fodspor er der en evighed, der aldrig vil kunne tilbagelægges. Den anden er i kraft af sin oprindelighed svær at indfange. Men Riches forsvinden er kun en forbigående udeblivelse. Et kort afbrud. For Riche er, i modsætning til Lapérouse, altid præsent gennem de synlige spor, han efterlader. Da D'Entrecasteaux beretter om gensynet med Riche, sker det derfor gennem blikkets bemægtigende og traumatiske greb, der leder sindet til den endelige erkendelse:

Jeg fæstede blikket på munden i håb om at se sluppen. Omsider fik jeg øje på den omkring middagstid. Jeg blev grebet af rådvildhed indtil det øjeblik sluppen lagde til ved L'Espérance. Kikkerterne fulgte straks efter det. Jeg kunne ikke finde Riche; imidlertid havde mændene brændt noget krudt, hvilket var et godt tegn for os. Men da røgen blev forvekslet med de skud, som de havde affyret med jævne mellemrum, varede vores usikkerhed indtil det sidste. Endelig genkendte jeg Riche; (Rossel 1808, I: 190)

Der er ingen tvivl om, at D'Entrecasteaux med stor snilde styrer det endelige møde, ved at vente ind til det allersidste øjeblik med at meddele læseren, at det virkelig var Riche, der sad i sluppen. For opsporingen af Lapérouse og Riche formår at genskabe to forskellige tilstande ved opdagelsen. Gennem eftersøgningen fremstilles rejsen som en stræben efter det fjerntliggende (Lapérouse) og efter det nærtliggende (Riche). Lapérouse forbliver for evigt i det eksotiske mørke, dér,

hvor evasjonen og længslen mødes. Det er en rejse mod et tilflugtsrum. Øjets antastelse bliver altid fraværende, idet Lapérouse forbliver utilgængelig. D'Entrecasteaux ser ikke Lapérouse, men følger alene efter dennes usynlige spor. Netop fordi Lapérouse udebliver, bliver opsporingen betydningsfuld. Det er i eventualiteten af et møde, at forventningen foreligger.

I modsætning til opsporingen af Lapérouse sker eftersøgningen af Riche på baggrund af de belyste spor. Etaperne for eftersøgningen af Riche centrerer om aftryk af sko, lommestørklæde og papir, som symboler på et muligt og faktisk møde. I eftersøgningen af den forsvundne Riche hviler opdagelsen af det *samme*. Rejsen er nostalgi. Som Odysseus vender Riche atter hjem. Til sit gamle selv. Rejsen har intet forandret, og i naturhistorikerens forsvinden findes alene det genkendelige. Riches korte fravær fremkommer gennem en fortrolighed med de fremmede omgivelser. Det er som om Riche ved at bortkaste sine egne ejendele erobrer den uindviede jord. I opdagelsen og gensynet med Riche indfrier D'Entrecasteaux afsavnet.

I modsætning hertil er Lapérouses forsvinden *eksostalgisk*. Eksostalgi vil sige længslen efter det uopnåelige fremmede. Dog bør lidelsen aldrig forveksles med afsavn, for dette ville antyde en kronisk mangel. I eksostalgien er der ingen mulig retur, fordi der intet minde er om nogen eller noget, der var før. Eksostalgien er det, som hos Lévinas betegnes som: "Et land, der er fremmed for enhver, og som aldrig har været vort fædreland, et land, vi aldrig skal ankomme til" (Lévinas, 1996: 22). De sande spor (*traces authentiques*) er ahistoriske, de fortæller intet. Eksostalgien er det udefinerbare ved enhver rejse mod den anden og dennes uimodståelige andethed. Derfor forbliver D'Entrecasteaux' rejse mod Lapérouse en evig omflakken. Ren flugt.

Mysteriet forløses

Efter at D'Entrecasteaux' ekspedition sluttede (1794), var redaktøren Rossel overbevist om, at Lapérouses ekspedition måtte være forulykket på et af de steder, hvor D'Entrecasteaux ikke havde regnosceret (Rossel, 1808, I: VIII-IX). Et nærliggende gæt, eftersom vrage faktisk senere blev fundet ved den ø, som D'Entrecasteaux havde navngivet *La Recherche*, men som han selv havde undladt at udforske:

Den ø, som jeg havde lokaliseret i Øst 32° Syd var ikke blevet opdaget af [kaptajn Philip] Carteret; jeg navngav den Recherche Øen [Eftersøgnings-Øen]. Jeg så den derude i det fjerne og kunne ikke kortlægge den nøjagtigt på kortet;" (Rossel 1808, I: 367)

I D'Entrecasteaux' tankevækkende navngivning af det sted, hvor genstanden for hans begær lå, foreligger nøglen til den eksotiske rejse, nemlig aldrig at ankomme til et *dertil*, men at befinde sig i en konstant søgen efter et *derude*. Her rummer rejsen et inhærent ønske om aldrig at nå målet. I D'Entrecasteaux' beskrivelse af øen La Recherche foreligger et egentligt begær, men et begær, der er forankret i det usynlige. Lévinas taler om

det begær, som aldrig vil kunne tilfredsstilles. Et udenfor fremmed, et derude, hvor "Ingen rejse, ingen forandring af klima eller omgivelser ville kunne tilfredsstille det begær, der opstår deri" (Lévinas, 1996: 21). Dette begær hører det fjerne til, hvor der i D'Entrecasteaux' konstatering af øens fjernhed, "Jeg så den derude i det fjerne" (Rossel, 1808, I: 367), udråbes en evig længsel efter den anden. I ordene *så* og *i det fjerne* kredser jeget om den anden for netop at finde et grænseløst fristed. I eftersøgningen af Lapérouse afspejles et behov hos jeget for at vende sig mod en anden end sig selv. I essayet *De l'évasion* (1935) fremhæver Lévinas netop flugten som en problematisering af jegets påståede fred med sig selv og hermed ophævelsen af en altid foreliggende begrænsning jeget og selvet imellem (Lévinas, 1982:98). D'Entrecasteaux erkender øens eksistens uden at kunne placere den på sine kort. Den afstand, der adskiller øen og den rejsende, besegler hermed den eksotiske rejses vedbliven. D'Entrecasteaux, som havde søgt i havn så mange andre steder, vælger præcist at passere denne ø i en afstand, der sikrer Lapérouse og dennes hemmelighed. Som kaptajnen Legoarant de Tromelin konstaterede, efter at resterne af ekspeditionen var blevet fundet i 1828 (herom nedenfor), var det tankevækkende, at D'Entrecasteaux netop besluttede at undlade at inspicere øen og samtidigt navngive den *Recherche-Øen*:

Før vi forlod denne sidste [Vanikoro øen], kunne vi imidlertid ikke lade være med at bemærke det påfaldende i, at til trods for at D'Entrecasteaux ikke udforskede øen, navngav han den efter sit eget skib [La Recherche]; for havde han undersøgt den, ville han der have fundet genstanden for alle sine ønsker og tilmed måske have fundet beviser for omstændighederne bag forliset. (Legoarant de Tromelin, 1829, II: 289)

Alligevel har Lapérouses fravær været drivkraften for D'Entrecasteaux' rejse i det eksotiske, idet Lapérouse altid har været bestandigt tilstede. Blot i fraværet. Lapérouses forsvinden og evige tilstedeværelse har fungeret som et alibi for D'Entrecasteaux' rejse; et immaterielt bevis for det begær, der ikke rettes mod en ankomst, men en konstant *tagen af sted* for her igen at henvise til Lévinas. Den eksotiske rejse er en *rejsen* ud til det ukendte. Lapérouse var den drøm, som D'Entrecasteaux bragte med på sin rejse. Derfor repræsenterer Lapérouse det immanente håb, der er den eksotiske rejses evige mål.

Skønt D'Entrecasteaux ikke fandt Lapérouse, blev denne langtfra glemt. For interessen for at kende Lapérouses skæbne fortsatte længe efter D'Entrecasteaux' ekspedition blev afsluttet. Mange kom med antagelser om Lapérouses lod. I tidsskriftet *Magazin Encyclopédique* skrev den franske astronom Jérôme Lalande i året 1795, at Lapérouses to skibe formodentligt var forlist omkring New Zealand og Salomonøerne (Lalande, 1795, I: 289), hvorimod Barbié du Bocage, overbibliotekar på Bibliothèque Nationale de Paris' Geografi-afdeling, mente, at hvis man ville finde Lapérouses ekspedition, burde undersøgelsen rettes mod de farlige have og øhave ved New-Britain (Barbié du Bocage, 1795, I: 530). Eventyrene om Lapérouses skæbne nåede tillige til

Danmark. Otto Horrebøw, som oversatte Lapérouses rejse i 1800, refererede i sin omtale af D'Entrecasteaux' ekspedition til usikkerheden omkring Lapérouses forlis og besætningens skæbne:

Det eneste Haab, som kan være tilbage, er dette, at de skulle have lidt Skibbrud paa en ubeboet Øe. (...) En Søemand har erklæret, at have seet Spor af La Pérouses Skibbrud." (Horrebøw, 1800: 36)

Sømanden, som Horrebøw nævner, er den britiske kaptajn George Bowen, som mente at have set vrage af Lapérouses skibe ved Ny Georgia Islands ved Salomonøerne. Den store usikkerhed, der omgiver ovenstående udtalelser, skyldes utvivlsomt den mystik, som omsluttede Lapérouses ekspedition. Flere årtier senere søgte Lapérouses ekspedition stadig. I 1816 nævnte tidsskriftet *Annales maritimes et coloniales* Lapérouse. Artiklens forfatter, Maurice Bajot, spørger i melodramatiske toner, hvordan en så veltillægt og nobel ekspedition kunne ende så fatalt. Bajot kendte ikke svaret, men forfatteren antydede alligevel, at der stadig var håb om at finde Lapérouse:

Lad os endnu respektere det usikre slør, der dækker Lapérouse. Jeg håber, at vi forlænger den illusion, der i modsat fald ville være hård at ødelægge; en illusion, der på en måde er legitim, ikke mindst på grund af de mange informationer vi en sjælden gang får, som for at give os et glimt af håb og samtidig få os til at erkende det sande i ordene om den celebre navigatørs skæbne: Er det dig Lapérouse, eller er det blot din skygge? (*Annales maritimes et coloniales*. II (1816): 8-9)⁷

I 1823 modtog forfatteren J.A. Vinaty en førstepræmie fra *Académie des jeux floraux* for en artikel, hvori han roste Lapérouses heltemod. Samme år udgav tidsskriftet *Annales maritimes et coloniales* en lovsang med titlen *Éloge de La Pérouse*, hvori Vinaty med panegyriske toner hædrede den forsvundne søhelts beundringsværdige levned. Vinatys artikel fremhæver først og fremmest usikkerheden om, hvorvidt Lapérouses ekspedition havde lidt skibbrud. Ifølge Vinaty, havde det faktum, at ingen med sikkerhed kendte til ekspeditionens skæbne, bidraget til at forstærke mindet om Lapérouse i befolkningens erindring og hermed forlængt håbet om, at ekspeditionen en dag ville vende hjem. Alligevel spekulerede forfatteren også over de forfærdelige omstændigheder bag ekspeditionens bratte forsvinden. Skønt Vinaty antydede, at ekspeditionen muligvis var gået tabt, skabte forfatteren en implicit forventning hos læseren om at gense Lapérouse. Det dualistiske tema

⁷ Citatets sidste sætning - "Er det dig *La Pérouse*..." har Bajot lånt fra digtet *Le Voyageur* af forfatteren Charles Millevoeye, der også havde skrevet om Lapérouses forsvinden: "*Mais un infortuné, que nos cris gémissans / A l'Océan muet ont demandé quinze ans, / M'apparoît a travers un voile auguste et sombre... / Est-ce toi, La Peyrouse? ou n'est-ce que ton ombre!*" (Men en ulykkelig, som vi har kaldt på med klageråb ud over det tavse ocean i 50 år, viste sig for mig gennem et ophøjet og dunkelt slør... / Er det dig, Lapérouse? Eller er det blot din skygge!) Millevoeye, Charles. "Le Voyageur". *Magasin encyclopédique ou Journal des sciences, des lettres et des arts*. II (1807): 371.

forsvinden/gensyn bliver hermed påfaldende i fastholdelsen af myten om Lapérouses eksistens og bidrager til en forventning om Lapérouses genopstandelse:

Ak! Sikke en jubel, hvis et skib bærende fædrelandets farver ligesom en brevdue sejlede til de vildsomme bredder, hvor de ulyksalige mænd jamrer! Er det ikke en fejl? De har jo set det. Det saliggørende sejl synes at opstå ud af bølgerne og nærme sig kysten. Ubevægelige, med en fod i havet, fast blik og musestille venter de i en smertefuld angst [...] Ulyksaligt nok! Det var blot en illusion. Den sky af fantasi, der dækkede deres skeptiske blik, forsvinder i den blå luft; det forledte håb kaster dem igen i en fortvivlende angst [...] Ak! Hvis han [Lapérouse] i dag kunne genopstå mellem os; Sikke en glæde hans tilstedeværelse ville fremkalde! (Vinaty, 1823, II : 423-424)

Vinatys ord har en næsten mytologisk karakter. Som en moderne Odysseus beskrives Lapérouse som et menneske, der sejlede med sine mænd i håb om at opdage det ukendte. Et sted i det store Ocean forsvandt ekspeditionen sporløst. I flere år opbyggede Frankrig et håb om at gense ekspeditionen. D'Entrecasteaux' ekspedition blev iværksat ud fra en forventning om at finde Lapérouse. Men havde D'Entrecasteaux eller Frankrig kunnet genkende Lapérouse, hvis dennes skibe vendte hjem? Tabet af Lapérouses ekspedition kostede ikke kun 200 mænds liv og dyrebar viden. Med sig tog Lapérouse også en gammel verdensanskuelse. Det Frankrig, ekspeditionen havde forladt, var ikke det samme. I 1789, blot et år efter ekspeditionen forsvandt sporløst, væltede Monarkiets arkaiske samfundssystem ned. Lapérouses tilbagerejse var på forhånd ulandsiggørlig.

I 1826 afsendte den britiske regering i Calcutta (Indien) skibskaptajnen Peter Dillon til Salomonøerne for at foretage undersøgelser om Lapérouse. Dillon fandt astronomiske og militære instrumenter, heriblandt 4 bronze-kanoner, der viste sig at tilhøre skibene *L'Astrolabe* og *La Boussole* (Dillon, II (1828): 577-584). To år senere, i 1828, genkendte skibskaptajnen Jules Sébastien Dumont D'Urville vraget af *L'Astrolabe* på øen Vanikoro. Ved en afhøring af øens høvdinge konstaterede Dumont D'Urville, at enkelte af øboerne rent faktisk havde været vidne til Lapérouses forlis. De indfødte fortalte Dumont D'Urville, at imens de to skibe gik til grunde ved koralrevene, havde mindst 30 individer, heriblandt en person af ledende status, nået at redde sig i land. Det siges tilmed, at den franske besætning i løbet af de næste 6-7 måneder fik bygget et mindre fartøj, som de senere brugte til at forlade øen. Desuden fortalte høvdingene, at franskmændene måtte kæmpe mod øens indbyggere, hvilket resulterede i flere dødsfald hos begge parter. Dumont D'Urville undersøgte dernæst Vanikoro og de nærliggende øer i håb om at finde de resterende overlevende, men måtte til sidst erkende, at der ikke fandtes spor af den franske besætning (Dumont D'Urville 1829, I: 100-101).

Som et eksempel på, hvor stærkt Lapérouses forsvinden har sat sig fast i Frankrigs nationale og historiske bevidsthed, har *Association Salomon* i 1981, ledet af den australske arkæolog Alain Conan, indledt adskillige

marinarkæologiske ekspeditioner på Vanikoro Island, med henblik på at udgrave Lapérouses skibe. Siden 1999 har projektet *Vanikoro 99* foretaget de første fransk-australske udgravninger af det sted, hvor de overlevende ekspeditionsdeltagere, ifølge de lokales mundtlige overleveringer, havde slået lejr. Sidst, men ikke mindst, fandt marinearkæologer i 2004 et skelet af en højtrangerende officer i et af skibsvragene! (Port Villa Press, Vanuatu, www.news.vu/fr/news/RegionalNews. December 29, 2003).

I 2005 lancerede den franske regering *Ekspedition Vanikoro 2005*. Formålet med denne ekspedition var at bringe de sidste levninger af Lapérouses ekspedition tilbage til Frankrig. I denne anledning har Det Nationale Marinemuseum i Paris åbnet en udstilling om Lapérouses ekspedition, hvor der bl.a. kan ses de kanoner, ankre, kompasser og timeglas som Lapérouse havde medbragt på sin ekspedition. Med Ekspedition Vanikoro 2005 afsluttes mere end 200 års efterforskning af en af de største europæiske videnskabelige ekspeditioner fra 1700-tallet.

Rejse og evasion: en afsluttende kommentar

Nye verdner udspringer altid af en *rejsen* mod det fremmede. I den eksotiske rejse kalder den *anden* indtrængende på den rejsende, som havfruer, i hvis kvad der ligger en indtrængende appel. I denne *gåen* ud mod fremmede verdner i håbet om en sølle erindring af den anden, hviler jegets motivation. Lapérouses forsvinden hjem søger D'Entrecasteaux' fantasi. For det er Lapérouses fravær, der tryllebinder D'Entrecasteaux. Det eneste, der forbinder de to mænd, er de usynlige spor, som Lapérouse har efterladt under sin rejse. D'Entrecasteaux fandt aldrig håndgribelige beviser på Lapérouses færden. Men det er netop i Lapérouses udeblivelse, at den eksotiske rejse konstant opretholdes og fornyes. For sporet er *den andens* flygtige levn. Alibiet for dens passage, og hermed drivkraften bag rejsen til det eksotiske. Eksostalgien er længslen efter *den andens* ukendte land, et *terra incognita*, også kaldet andethed. Alene i eksostalgien kan den anden bestå i kraft af sit fravær.

Artiklen har haft som sit overordnede mål at vise, at den videnskabelige rejseskildring bør åbnes over for andre tolkninger end blot de historiske og videnskabs-historiske. Den videnskabelige rejseteksts prosaiske form er som vist også gennemsyret af en poetik, der åbner teksten mod nye og andre essentielle læsninger. For det er i rejsetekstens poetiske dimension, at den rejsende og det eksotiske mødes. Det er også i den poetiske dimension, at den rejsendes bevidste og ubevidste refleksioner om problematikker, der knytter sig til rejsen som fx forholdet til det eksotiske og samspillet mellem jeget (identitet) og den anden (andethed) ud folder sig.

At rejse er at lade sig forføre af fragmenter af det eksotiske og af en andethed, der ikke lader sig indfange. For

den anden forbliver altid et mysterium, hos hvem den rejsende søger lindring i dennes kommen til bevidsthed om sin egen endelighed og utilstrækkelighed.

Litteratur

Affergan, F. (1987): *Exotisme et altérité: Essai sur les fondements d'une critique de l'anthropologie*. Paris, Presses Universitaires de France.

Barbié du Bocage. (1795): "Lettre de Barbié du Bocage, aux Rédacteurs du Magasin Encyclopédique, sur la Nouvelle-Guinée". *Magazin encyclopédique ou Journal des Sciences, des Lettres et des Arts*. Rédigé par Millin, Noël, et Warens. A Paris, De l'Imprimerie du Magasin Encyclopédique. I (1795): 526-530.

Beautemps-Beauprès, C. F. (1807): *Atlas du Voyage de Bruny-Dentrecasteaux*, Contre-amiral de France, commandant les Frégates La Recherche et l'Espérance, fait par ordre du Gouvernement en 1791, 1792 et 1793. Publié par ordre de Sa Majesté l'Empereur et Roi, sous le Ministère de son Excellence Le Vice-Amiral Decrès, Grand Officier de l'Empire, Inspecteur Général des Côtes de la Méditerranée, Grand Aigle Chef de la Xe. Cohorte de la Légion d'honneur, Grand-Croix de l'Ordre Royal et Militaire de Charles III, ayant le Département de la Marine et des Colonies; Par C.F. Beautemps-Beaupré, Membre de la Légion d'honneur, Hydrographe Sous-Chef du Dépôt Général des Cartes et Plans de la Marine et des Colonies. A Paris, Au Dépôt Général des Cartes et Plans de la Marine et des Colonies.

Brander, E. (2004): *På sporet af den anden – om andethedens tilsynkomst i 1700-tallets videnskabelige opdagelsesrejser*. Skrifter om Filosofi og Videnskabsteori. Aalborg Universitet. December 2004. Nr. 4.

Dillon, P. (1828): "Documens qui constatent enfin dans quels lieux a naufragé La Pérouse". *Annales maritimes et coloniales*. Paris. De l'Imprimerie royale. II (1828): 577-584.

Dumont D'Urville, J. (1829): "Rapport sur les opérations de la corvette l'Astrolabe, commandée par M. Dumont d'Urville, depuis son départ d'Hobart-Town (5 janvier 1828) jusqu'à son arrivée à Batavia (29 août 1828)". *Annales maritimes et coloniales*. I. Seconde partie (1829): 100-101.

Dunmore, J., Brossard, M. (1985): *Le Voyage de Lapérouse 1785-1788: Récit et documents originaux*. 2 vol. Paris, Imprimerie Nationale.

Duyker, E. (2003): *Citizen Labillardière. A Naturalist's Life in Revolution and Exploration (1755-1834)*. Melbourne, The Miegunyah Press.

Horrebow, O. (1800): *Archiv for de nyeste og mærkeværdigste Rejsebeskrivelser*. Tolvte Bind. La Pérouses Rejse omkring Verden. Oversat af Otto Horrebow, Vicedeca-

nus. Kjøbenhavn, Trykt paa Udgiverens Forlag hos Sebastian Popp.

Lalande, J. (1795): "Lettre de Jérôme Lalande aux rédacteurs du Magazine encyclopédique sur le voyage de d'Entrecasteaux". *Magasin encyclopédique ou Journal des sciences, des lettres et des arts*; Rédigé par A. L. Millin. A Paris. I (1795):163-166.

Labillardière, J.J.H.de (1799): *Relation du voyage à la recherche de La Pérouse, fait par ordre de l'assemblée constituante, pendant les années 1791, 1792, et pendant la 1ère et la 2de année de la république française*. 2 vol. A Paris, Chez H. J. Jansen.

Legoarant de Tromelin. (1829): "Lettre de M. Legoarant de Tromelin, capitaine de Frégate, commandant la corvette du roi la Baïonnaise, à un officier général de la marine, sur la dernière et la plus intéressante partie de son voyage autour du monde. 20 septembre 1828". *Annales Maritimes et coloniales*. Paris. De l'Imprimerie royale. II (1829): 289- 237.

Lévinas, E. (1982): *De l'évasion*. Introduit et annoté par Jacques Rolland. Fata Morgana.

Lévinas, E. (1990): *Humanisme de l'autre homme* (1972). Paris, Le livre de poche.

Lévinas, E. (1996): *Totalité et Infini: essai sur l'extériorité* (1961). Paris, Kluwer Academic.

Milet-Mureau, M.L.A. (1794): *Voyage de La Pérouse autour du monde*. Publié conformément au décret du 22 Avril 1791, et Rédigé par M. L. A. Milet-Mureau, Général de Brigade dans le Corps du Génie, Directeur des Fortifications, Ex-Constituant, Membre de plusieurs Sociétés littéraires de Paris. 4 vol. A Paris, de l'Imprimerie de la République. 4 vol.

Milet-Mureau, M.L.A. (1797): *Atlas du Voyage de La Pérouse*. Paris.

Millevoye, C. (1807): "Le Voyageur". *Magasin encyclopédique ou Journal des sciences, des lettres et des arts*. II (1807): 371.

Montalbetti, C. (1998): "Entre écriture du monde et réécriture de la bibliothèque". I Linon-Chipon, Sophie, Véronique Magri-Mourgues og Sarga Moussa (ed.). *Miroirs de Textes. Récits de voyage et intertextualité*. Nice, Publication de la Faculté des Lettres, Arts et Sciences Humaines de Nice. Nouvelle série n° 49.

Philips, E. (ed.): (1999). *The Journals of Captain Cook*. Penguin Books.

Port Villa Press (Vanuatu), December 29, 2003. www.news.vu/fr/news/RegionalNews.

Porter, D. (1991): *Haunted Journeys. Desire and Transgression in European Travel Writing*. Princeton University Press.

Rossel, E.P.E. de. (1808): *Voyage de D'Entrecasteaux, envoyé à la recherche de La Pérouse*. Rédigé par M. de Rossel, Ancien Capitaine de vaisseau. 2 vol. A Paris, De l'Imprimerie Impériale.

Vinaty, J.A. (1823): "Éloge de La Pérouse". *Annales maritimes et coloniales*. Paris. De l'Imprimerie royale. Par Maurice Bajot (ed.). II (1823): 423-424.

Elsa Cristina de Lima Agra Amorim Brander er ph.d. i europæisk litteratur og kultur med forskningsområdet videnskabelige rejseekspositioner (1500-1900-tallet), Aalborg Universitet.